

ІСТИНА ЛЮДСЬКОГО ТА ХИБНІСТЬ ПОСТЛЮДСЬКОГО – ІСТИНА ПОСТЛЮДСЬКОГО ТА ХИБНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО

Поклад В.І.

*Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка (Україна, м.Сєвєродонецьк),
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент,*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ПАНДЕМІЯ

Майже дві тисячі років тому був похований один з перших (та мабуть найміцніший для тих часів) проектів глобалізації – Pax Romana. Римська імперія, яка здавалась непорушною, з найвищим рівнем цивілізації, науки, права не витримала натиску варварів і її однополярне домінування трансформувалось у багатополярну феодальну роздробленість. Одним з факторів, які це супроводжували, була пандемія чуми ...

Глобалізація, як єдиний процес, в ході якого світ перетворюється на єдину глобальну систему [1, с. 81], у своєму розвитку проходила кілька основних історичних етапів. Ці етапи співпадають (принаймні, щодо європейської цивілізації) з виділеними в історико-філософському знанні такими типами соціальності, як античність, середньовіччя, Відродження, Новий час, Новітній час та сучасний Постмодерн. На кожному з етапів спостерігались спроби реалізації різних проектів побудови єдиної глобальної системи (хоча б у межах Ойкумени, яка сприймалась як єдино можлива глобальність). В античну епоху глобалізація торила собі шлях через імперські проекти всесвітнього панування. Для Середньовіччя характерним було прагнення до релігійного домінування у всесвітньому масштабі. Новий і Новітній часи – це епоха побудови глобального ринку, пов'язаного із намаганням тих або інших держав мати на цьому ринку монопольне становище.

У суспільних науках використовуються різноманітні теоретичні пояснення причин і факторів переходів суспільства від однієї історичної епохи до іншої: від економічного детермінізму К. Маркса до культурологічної теорії М. Вебера. Та розуміння пандемій як одного з факторів всесвітньо-історичного процесу залишається периферійною темою наукових досліджень, оскільки головна увага науковців приділяється соціально-економічним та культурним детермінантам.

Між тим, усі зміни епох супроводжувались пандеміями: переходи від Античності до Середньовіччя (чума), від Середньовіччя до Нового часу (чума), від Нового часу до Новітнього («іспанка»), від Новітнього часу до Постмодерну (коронавірус).

«Чума Юстиніана» (541-700 роки) охопила територію усього цивілізованого світу того часу. Візантія, найміцніший спадкоємець римського імперського проекту глобалізації, втратила майже половину населення [2, с. 52].

Пандемія «Чорна смерть» (1346-1353) зменшила населення Європи на третину. Можливості реалізації всесвітнього домінування християнської моделі глобалізації поступово зменшувались.

«Іспанський грип» (1918-1920). В світі загинуло від 50 до 100 млн. чоловік. Одні з найвищих рівнів смертності від хвороби спостерігались у країнах, які прагнули довести своє право на глобальну гегемонію під час Першої світової війни (Англія, Франція, Німеччина). В результаті носії класичного «імперіалістичного проекту» глобалізації відходять на другий план.

Не заперечуючи значення економічних, соціальних, культурних та інших факторів переходу від одного етапу глобалізації до іншого, вважаю доречним розглядати пандемії як певну детермінант-інспірацію, такий собі триггер цих процесів. Будь-яка пандемія, по-перше, сприяла гальмуванню історично застарілих проектів глобалізації. По-друге, одним з наслідків пандемії завжди була активізація паростків (ескізів) нових проектів.

Пандемія завжди сприймалась населенням як «кінець світу». І це дійсно було так: старий, звичний світ закінчувався. Пандемія посилює значення страху смерті у масовій свідомості, що мало подвійне значення. З одної сторони, більшість населення переживає стрес. Результатом зростання невизначеності стає підвищення чутливості до альтернативних, несистемних факторів [3]. А з іншої сторони, страх

смерті мобілізує ресурси «пасіонаріїв» на пошуки виходу. Творча меншість активізує реалізацію того, що раніше блокувалось соціальним контролем і досить часто було навіть небезпечним для дисидентів. В результаті кожна пандемія стимулює індивідуалізм, звільнення особистості від різних форм влади спільноти над нею. Згадаймо хоча б епоху Відродження з її антропоцентризмом.

Пандемія екзистенціально та онтологічно є граничною ситуацією, яка потребує максимального напруження сил людства. Але, як і будь-яка криза, вона не тільки смертельна небезпека, а й нова можливість [4, с. 75]. Розгубленість більшості населення, втрата довіри до звичних стереотипів життя робить масову свідомість під час пандемії більш пластичною [3], що збільшує можливості представників творчої меншості для трансляції і поширення нових ідей.

Ще одним наслідком пандемії можна вважати її вплив на перехід від екстенсивної глобалізації до інтенсивної. Якщо перші її варіанти реалізовувались через захоплення територій, людей, ресурсів, то кожен наступний етап посилював пошуки більш раціональних способів використання наявного. Так, після чуми XIV століття через те, що стало менше робочих рук, наймані працівники домоглися підвищення заробітної плати, зросла роль міст і почався розвиток буржуазії [5]. Сучасна пандемія коронавірусу здатна пригальмувати ідеологію конс'юмеризму, споживання майже без культурних обмежень, характерну для попереднього періоду нашої історії. Під впливом карантинних заходів відбувається також раціоналізація використання матеріально-технічних ресурсів, міжособистісних стосунків, робочого часу тощо.

Карантинна раціоналізація посилює процеси децентралізації (життєво важливі рішення приймаються на місцях), дезурбанізації (пандемія загострює проблему вразливості мегаполісів) та деглобалізації економіки («ідеологія розподілу виробництва проміжної продукції по всьому світу пов'язана з дуже високими ризиками» [6, с. 7]).

Пандемія коронавірусу стала триггером віртуалізації глобалізації. Старі держави та «глобальні імперії» змінюють формат на цифровий. «Попереду бачиться тотальна цифровізація суспільних відносин і перехід до кіберкомунікативних регуляторів, «хмарної економіки» платформного капіталізму, – вважає В. Щербина, – вбудовування у «гіперглобальність» в уже новий історичний якости» [3].

Як пише французький філософ Ален Де Бенуа, коронакриза – це не кінець світу *взагалі*, це кінець *певного* світу, на зміну якому приходить новий спосіб побудови єдиної глобальної системи [7]. Жодна пандемія не змогла зупинити глобалізацію. Та, незважаючи на жакливі наслідки усіх пандемій, кожна з них певною мірою сприяла відмові від застарілих проєктів глобалізації, підвищенню ступеня свободи особистості та посиленню процесів інтенсифікації розвитку. І теза про те, що пандемія – це платня за глобалізацію [8], потребує уточнення: платня за попередній її етап та ціна перепустки до етапу наступного.

Література:

1. Аберкромби Н. Социологический словарь. Пер. с англ. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2004.
2. Даниэл М. Тайные тропы носителей смерти. — М., Прогресс, 1990.
3. Щербина В. Пандемия коронавируса – первое историческое событие в жизни «малой Украины» // Украина и карантин: оценки и перспективы. Сборник тематических докладов от Strategic Group Sofia – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sg-sofia.com.ua/ukraina-i-karantin-ozenki-i-perspektivi?fbclid=IwAR1n8QHgzgKDG6fH_JLlJpGz4uTQCw06f_idgJ3Gld-heDrq7HoL3hvlVV18.
4. Луканова В. В. Феномен пандемії з точки зору системного підходу: до постановки питання / В. В. Луканова // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – No 7.
5. Черносвитов Е.В. Социальная медицина. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/echernosvitov/sm>.
6. Гришин В.И. и др. Жизнь после пандемии: экономические и социальные последствия // Вестник РЭУ им. Г.В. Плеханова. – 2020. – Том 17. – № 3 (111).
7. Ален Де Бенуа. Коронакризис – это не конец света, это конец целого мира // Perevodika.ru. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://perevodika.ru/articles/1209078.html?fbclid=IwAR2pQGIXux69W2TR_Q5EcQjzO6aEooqgU_30WNkz2nFfA2uhRSUT9o57x6E.
8. Auzan AA (2020) The economy under the pandemic and afterwards. Population and Economics 4(2): 4–12. <https://doi.org/10.3897/popecon.4.e53403>.